

OBAVEZA IZVRŠENJA MEĐUNARODNIH UGOVORA TOKOM VANREDNOG STANJA

EPIDEMIJA KAO VIŠA SILA PO BEČKOJ KONVENCIJI

Korona virus je značajno uticao na svetsku ekonomiju, a posebno na izvršenje ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Na osnovu sudske prakse koja se odnosi na primenu Bečke konvencije o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe možemo zaključiti da li se novonastala epidemija smatra smetnjom za izvršenje ugovora, što automatski oslobađa od odgovornosti u međunarodnim kupoprodajnim ugovorima shodno članu 79. Konvencije.

1. Lanačane reakcije u kupoprodajnim ugovorima

Proizvodnja sirovina i logističke usluge (organizacija prevoza i carinjenja) se mogu usporiti ili u potpunosti zaustaviti usled bolesti zaposlenih ili usled zaštitnih mera preduzetih od strane poslodavaca ili same države. Istovremeno, fabrike koje se uglavnom oslanjaju na ljudske resurse su izložene posledicama epidemije, čak i u odsustvu problema sa zalihama.

Problemi nastaju u trenutku proizvodnje, zatim se šire do trgovine, u kojoj situaciji prodavci ne mogu da isporuče proizvod kupcu, koji opet može biti komponenta drugog, složenijeg ili finalnog proizvoda. Tako se stvara niz neizvršenih obaveza u kupoprodajnim ugovorima..

2. Viša sila i Bečka konvencija

Postavlja se pitanje da li korona virus može biti smatran višom silom u okviru Bečke konvencije o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe, što bi dozvolilo jednoj od strana međunarodnog kupoprodajnog ugovora da se oslobodi odgovornosti ukoliko ne izvrši svoju obavezu, predviđenu ugovorom.

Naime, Konvencija Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine, koju je Srbija ratifikovala 1984. godine, a koja je u primeni od 1988. godine (do sada ratifikovana od preko 100 zemalja, uključujući sve najrazvijenije) poznatija kao Bečka konvencija, ne poznaje termin "viša sila" (vis maior). Razlog je upravo cilj same Konvencije da se uspostavi međunarodni izvor prava, te da bi se izbeglo mešanje pojmova obzirom da nacionalna zakonodavstva više zemalja termin "viša sila" koriste za različite situacije, koje ne moraju biti iste.

Konvencija koristi zbog toga neutralan izraz “smetnja”(prepreka) koji oslobađa odgovornosti ugovornu stranu za kršenje kupoprodajnog ugovora u slučaju ispunjenja sledeća tri slučaja:

1. neispunjenje obaveze ugovorne strane je nastalo zbog smetnje izvan njene kontrole;
2. nije se razumno moglo očekivati da uzme u obzir smetnju u trenutku zaključenja ugovora;
3. nije se moglo očekivati da izbegne nastalu smetnju ili da prevaziđe nju ili njene posledice.

Bitno je napomenuti da “smetnja” isključuje odgovornost ugovorne strane za izvršenje preuzetih obaveza samo dok ona traje, međutim po njenom prestanku ugovorna obaveza i dalje postoji. Postojanje smetnje mora biti dokazano od ugovorne strane koja na nju ukazuje (teret dokazivanja).

Treba imati u vidu da je postojanje “smetnje” predstavlja izuzetak od opšteg pravila, odnosno načela da se ugovori moraju izvršavati (pacta sunt servanta), te se u tom smislu se ispunjenost njenih uslova restriktivno tumači.

3. Uzrok smetnje izvan kontrole ugovorne strane

U međunarodnoj trgovini smetnja koju ugovorna strana može kontrolisati, se vrlo široko tumači.

Tako, smetnja čiji je uzrok dobavljač, predstavlja u rizik koji može kontrolisati prodavac, stoga on ne može da se oslobodi odgovornosti zbog kašnjenja ili neizvršenja svog dobavljača.

Sa druge strane rizik plaćanja je rizik koji može kontrolisati kupac, te se on ne može osloboditi odgovornosti ukoliko, mu primera radi, banka odbije da prenese novac namenjen za izvršenje obaveze.

4. Predvidljivost prilikom zaključenja ugovora

Sudovi primenjuju odredbe Konvencije u zavisnosti da li se smetnja mogla predvideti u trenutku zaključenja ugovora ili ne.

Npr. Ruski prodavac u jednoj arbitraži nije mogao da se pozove na isključenje od odgovornosti zbog toga što nije mogao da predvidi gašenje kompanije svog dobavljača pa zbog toga nije dostavio robu na vreme nemačkom kupcu.

5. Neizbežan, nesavladiv uzrok

Procena mogućnosti prevazilaženja uzroka smetnje je postavljena prilično visoko od strane arbitražnih sudova.

Npr. u parnici pred nemačkim sudom, francuski prodavac je tvrdio da je dostavio manje paradajza od dogovorene količine, zbog drastičnog porasta cene proizvoda usled obilnih kiša u Francuskoj. Sud je odbio njegov razlog, obzirom da padavine nisu uništile čitav rod paradajza, te je prodavac mogao da prevaziđe smetnju.

6. Korona virus kao “smetnja”

Očigedno je da korona virus može biti svrstan u okolnosti koje mogu osloboditi odgovornosti prodavca u međunarodnom ugovoru o prodaji robe. U slučaju da zaštitne mere (vanredno stanje) koje vlasti preduzmu direktno utiču na izvršenje ugovora, onda je moguće da dok god su one na snazi, prodavac može biti oslobođen izvršenja svojih ugovornih obaveza.

Na primer, u slučaju zatvaranja fabrike koja proizvodi visoko radno intenzivan proizvod, proizvođač može biti privremeno izuzet od isporuke proizvoda u ugovorenom roku, pod uslovom da ne poseduje fabriku, u drugom području koje nije pogođeno zaštitnim merama, koja bi pri tome mogla da proizvede I isporuči dati proizvod, Takođe u slučaju odsustva ključnih zaposlenih koji su uključeni u proizvodnju, a koji su pogođeni preduzetim zaštitnim merama, smatra se da takva situacija predstavlja smetnju ukoliko se oni ne mogu zameniti drugom radnom snagom.

ZAKLJUČAK

Na samom kraju dolazimo do zaključka da nema ustaljene prakse kod ovog novonastalog uzroka smetnje te se svaki slučaj mora posebno analizirati da bi se utvrdilo da li postoji osnov da se prodavac u međunarodnim ugovorima o prodaji robe pozove na odredbe Bečke konvencije kako bi se oslobodio odgovornosti usled nemogućnosti izvršenja svoje obaveze zbog postojanja smetnje.

Pandemija virusa, proglašena od SZO, kao i uvođenje vanrednog stanja od strane nacionalnih država može predstavljati “smetnju” po uslovima koje Konvencija propisuje, obzirom da uvođenje vanrednog stanja uobičajeno podrazumeva uvođenje dodatnih restriktivnih mera koje ograničavaju slobodu kretanja, kao što su zatvaranje granica, zabranu ili ograničavanje kretanja ljudi unutar država, ali I zabranu trgovine za većinu maloprodajnih objekata.